

Læreplan for Religion og filosofi

A: Formål og Introduktion

Formålet for undervisningen i religion og filosofi

(Jf. § 22 i Hjemmestyrets bekendtgørelse om trinformål samt fagformål og læringsmål for folkeskolens fag og fagområder.)

Formålet med undervisningen er, at eleverne tilegner sig viden om og forståelse af kristendommen og den inuitiske religion. Eleverne skal have kendskab til de forskellige verdensreligioner samt andre religiøse livsanskuelser og filosofiske retninger. Eleverne skal opnå indblik i det etiske grundlag for forskellige menneskesyn. Desuden skal eleverne tilegne sig viden om den grønlandske missions- og kirkehistorie.

Stk. 2. Undervisningen skal give forudsætninger for, at eleverne kan udvikle forståelse for grundlæggende religiøse og etiske livsspørgsmål, der omhandler forholdet til andre mennesker og til dem selv. Eleverne skal opnå indsigt i, hvordan menneskesyn, livssyn, natur- og kultursyn samt verdensforståelse påvirker og udvikler deres personlighed og valg i tilværelsen.

Stk. 3. Undervisningen skal belyse, hvorledes den religiøse dimension har betydning for livsopfattelsen hos det enkelte menneske og for forholdet til andre mennesker. Undervisningen skal medvirke til at støtte og udvikle elevernes evne til dialog med mennesker, der har en anden tro eller et andet livssyn.

Stk. 4. Undervisningen skal medvirke til, at eleverne opnår forståelse af kristendommens særlige betydning for den grønlandske kultur. Undervisningen skal endvidere medvirke til, at eleverne udvikler forståelse for andre religioners og livsanskuelsers betydning som kulturarv og som en vigtig forudsætning for tro, moral, samfundssyn og livstolkning. Eleverne skal opnå indsigt i, hvordan forskellige samfund og kulturer bygger på religiøse eller filosofiske opfattelser og værdier.

Bemærkninger til og uddybelse af formålet

Det overordnede formål for religion og filosofi er at give kendskab til og indsigt i, at alle mennesker berøres af livsspørgsmål, som ikke umiddelbart kan besvares med et ja / nej, eller hvor svaret ikke umiddelbart giver sig i en facitliste. Kundskabsmæssigt kan progressionen i faget ses som en tiltagende fordybelse i de religiøse erfaringer, filosofiske standpunkter og etiske og moralske vurderinger, som mennesker gennem og tiderne har gjort sig. Desuden ligger der i formålsbeskrivelsen et ønske om at bidrage til og understøtte elevernes alsidige personlige udvikling ud fra de spørgsmål, som de selv stiller til tilværelsen.

Fagets formål er opdelt i fire afsnit, som fra hver sit udgangspunkt belyser den religiøse dimension i menneskers liv. Grundlæggende er det vigtigt at vide noget om, hvad mennesker tror på, hvilke livssyn, de har, og hvordan tro og livssyn praktiseres.

Formålets *første* afsnit omhandler derfor, hvorledes læringen kan bidrage til, at eleverne får videreudviklet færdigheder, herunder et sprog, så de magter at samtale om livets store spørgsmål.

Formålets *andet* afsnit belyser vigtigheden af, hvorledes de mange syn på tilværelsen påvirker mennesker i deres livsvalg. De hører til basiselementerne, når det enkelte menneske skal finde sin identitet som individ i et givent samfund.

Formålets *tredje* afsnit beskriver sammenhængen mellem menneskets socialitet og den religiøse dimension som en indgang til fordomsfri dialog om dette aspekt. Det er vigtigt, at eleverne får en baggrundsviden om andre menneskers tro og livssyn.

Formålets *fjerde* afsnit perspektiverer med en særlig vægt på indsigt i det nutidige grønlandske tros- og livssynsgrundlag, altså det kristne livssyn, hvorledes dette grundsyn påvirker kultur og samfund bredt forstået. Samtidig skal eleverne gøres bekendt med kulturer og samfund, som forvalter deres tilværelse på et anderledes værdigrundlag. I sammenlignende analyser identificeres ligheder og forskelle inden for de forskellige kulturer.

Uddybende kan formålet også opdeles således:

Intellektuelt

Eleverne skal opnå viden om religioner og filosofiske standpunkter som et grundlæggende fagligt fundament, samt erhverve sig færdigheder i at samtale om og stille spørgsmål til tilværelsen ud fra forskellige kriterier og udgangspunkter.

Åndeligt

Eleverne skal bevidstgøres om, at menneskets tilværelsesforståelse primært hænger sammen med tradition, tydning og valg; altså at den religiøse dimension i tilværelsen har med tro og overbevisning at gøre, samt at personlige værdier grunder sig i ikke-beviselige antagelser. Det åndelige aspekt indebærer også en færdighed i at betjene sig af og forstå en mytisk-poetisk sprogbrug, der giver dybde i tilværelsen.

Etisk og moralsk

Eleverne skal vinde fortrolighed med, at etiske og moralske udsagn dækker over nogle grundholdninger, som mennesker bevidst eller ubevidst erhverver sig. Der er derfor vigtigt, at eleverne aktivt inddrages i samtaler om egne og fælles værdier og gives et sprog til selv at formulere adfærdsformer i forhold til sig selv, medmennesket, omverdenen og naturen.

Socialt

Elevernes sociale adfærd er en afspejling af, hvilke holdninger de mødes med. Samspillet mellem adfærd og et givent samfunds ritualer og symboler må derfor synliggøres, som led i en dybere forståelse af samfundets skrevne og uskrevne regler og retningslinier.

Følelsesmæssigt

Eleverne skal stifte bekendtskab med tilværelsens forunderlighed og uforudsigelighed, så der opstår en forståelse og accept af livets muligheder, men også af dets begrænsninger. Tilværelsens grundvilkår og dilemmaer må præsenteres i samspil mellem de erfaringer som undervisere og elever har gjort sig.

Æstetisk / musisk

Det ikke-sproglige udtryk appellerer ofte kraftigere end ord. Elevernes erfaringer med ikke-sproglige udtryk og oplevelser med musik, billeder og anden musisk aktivitet anvendes som instrumenter til at opbygge fællesskaber og give eleverne en stadig dybere indsigt i det emotionelle univers.

Fagets placering

Faget er obligatorisk på alle klassetrin i skoleforløbet, og løst fra enhver konfessionel binding er fritagelse for faget ikke mulig. De nye rammer for faget med et ændret syn på fagets selvforståelse fordrer en anderledes tilgang hertil ikke mindst i forbindelse med tværfaglige længerevarende undervisningsforløb.

Dette beror på fagets muligheder som katalysator og for samarbejdsmuligheder med de øvrige fag. Sprogfagene og religion/filosofifaget kan til gensidig nytte anvende fortolknings- og analysemodeller i tekstlæsninger. Naturfagene og filosofidisciplinen kan i et frugtbart samarbejde afsøge emner om livets oprindelse og udvikling. Eksempler på samfundsfags, fagområdet personlig udviklings, og de musiske fags berøring med menneskers religiøse liv og livsanskuelser ses på mange felter, da religion i høj grad har præget og præger kultur- og samfundsforhold.

Fagets selvforståelse

Ved Grundlovsændringen i 1953 blev kirke og skole adskilt som to selvstændige institutioner på det formelle plan. Den grønlandske skole og den grønlandske folkekirke er således to forskellige institutioner, som hver især har sin veldefinerede opgave. Kirken skal forkynde kristendom til sine medlemmer, som i rituel og trospraktisk forstand har bekendt sig dertil. Skolens religionsundervisning har en anden opgave. *Skolens læring skal give et grundlæggende kendskab til tilværelsens religiøse og filosofiske dimensioner, ud fra de tilværelsesspørgsmål mennesker til alle tider har stillet sig.* Og dette skal ske uden skelen til den fremherskende konfessionelle egenart, og være for alle folkeskolens elever uanset deres trosmæssige tilhørsforhold.

Eleverne bør gennem en moralsk og etisk dimension vokse op i et fordomsfrit skolemiljø, hvor de bliver udfordret af de spørgsmål, som de selv og andre stiller. Faget stiller sig til rådighed for eleverne med en åben og fordomsfri dialog uden bekendelsesmæssige bindinger. Faget skal bidrage til, at eleverne opnår indsigt i og respekt for andres tros- og livssyn. Faget bør fremme forståelse og tolerance for mangfoldigheden i religiøse og moralske samt etiske spørgsmål, men også stimulere til bevidste holdninger med hensyn til elevernes egne forankringer i værdier og faktorer, som påvirker deres tilværelse.

I gavnlige hensyntagen til skolens overordnede formål, som stiller eleven i centrum, er fagets vigtigste funktion, at eleven kan finde identitet som individ og som aktiv medspiller i fællesskabet i og uden for skolen. Faget har altså en bred vifte af funktioner: at formidle tradition, at opbygge identitet og at give mod og indsigt til dialoger om livsspørgsmål ud fra elevens egne forudsætninger.

Lærerrollen

Et ændret syn på fagets læringsmål og arbejdsmetoder stiller anderledes krav til underviserne. Det er vigtigt for læreren at gøre sig klart, at børns religiøse søgen ikke begynder med en religions troslære, men tager udgangspunkt i elevernes egne livsproblemer.

Erfaringen viser, at f.eks. en bibelcentreret undervisning i kristendomskundskab hos børn og unge ofte afføder en forestilling om, at det religiøse liv er noget isoleret, og dermed opfattes som løsrevet fra andre livssammenhænge. Den metodiske tilgang må derfor tage afsæt i en åbenhed hos underviseren. Denne må turde ”gå med på legen” og gøre elevernes udgangspunkt til sit eget, og derfra inspirere dem til at arbejde videre.

Metodikken baserer sig derfor på en bevægelse fra elevernes søgen til en dybere undersøgelse af et givent emne. Eleverne må præsenteres for, hvorledes andre har forsøgt at vinde dybere indsigt på området og ud fra denne proces har fundet sig en personlig stillingtagen og holdning til tilværelsen. Hvis eleverne spørger om, hvad bøn er, har spørgsmålet et dybere lag end blot at lære dem fadervor. Tages der derimod udgangspunkt i, hvornår vi ønsker os noget eller beder om noget, bliver eleverne udfordret til at eftertænke, i hvilke situationer vi bruger bønnens sprog. Og så åbnes der et perspektiv for at beskrive, at bønner kan antage mange forskellige former: råb om hjælp, at blive befriet, takke osv. Og det giver underviseren en mulighed for at demonstrere, at bønnens sprog også kan udtrykke en livstolkning og samtidig angiver en forståelse af sig selv og andre. På mellemtrinet og ældstetrinet kan denne indsigt suppleres med autentiske bønner fra forskellige religioner, som viser hvem denne religions gud er, og hvad indholdet i disse bønner siger om forholdet mellem denne religions tilhængere og deres Gud.

Brugsanvisning til læreplanen

Læreplanen er opstillet i fire spalter, som vist i nedenstående figur

<i>Læringsmål</i>	<i>Forslag til undervisningen</i>	<i>Forslag til evaluering</i>	<i>Forslag til undervisningsmaterialer</i>
Kategori 1 – 5		Kategori 1 – 5	
I denne spalte anføres de obligatoriske læringsmål for faget delt op i 5 kategorier: <ul style="list-style-type: none"> • Kristendomskundskab • Inuitisk Religion • Andre religioner og livsanskuelser • Filosofi og etik • Æstetik 	I denne spalte anføres forslag til undervisningsaktiviteter, -forløb og -metoder i relation til de enkelte læringsmål eller grupper af læringsmål. Forslagene skal ses som eksempler på, hvordan der kan arbejdes med de pågældende læringsmål, og er udelukkende vejledende.	I denne spalte anføres forslag til evalueringen ud fra læringsmålene i 1. spalte. Forslagene skal ses som eksempler på, hvordan der kan evalueres ud fra de pågældende læringsmål, og er udelukkende vejledende	I denne spalte anføres forslag til undervisningsmaterialer – såvel materialer til elevernes brug som vejledende materialer til lærerens brug. Forslagene skal ses som eksempler på, hvilke typer af materialer, der kan anvendes i arbejdet, og er udelukkende vejledende

Læringsmålene

Læringsmålene står anført i Hjemmestyrets bekendtgørelse om trinformål samt fagformål og læringsmål for folkeskolens fag og fagområder. Læringsmålene er således ligesom trinformål og fagformål fastsat af landsstyret og angiver obligatoriske, nationale standarder for undervisningens indhold.

Læringsmålene skal danne udgangspunkt for udvælgelsen af indholdet i undervisningen, og dermed også for evalueringen af elevernes udbytte heraf.

Læringsmålene er alle angivet som endemål for trinnet og er formuleret som afslutninger af den indledende sætning: ”Ved afslutningen af mellemtrinnet forventes det, at eleverne...”.

Læringsmålene for alle tre trin er inddelt i 5 kategorier:

- Kristendomskundskab.
(på mellemtrinnet med underkategorierne: bibelkundskab, kristendommens historie og indflydelse og nutidig kristen livstolkning og historie).
- Inuitisk Religion.
- Andre religioner og livsanskuelser.
- Filosofi og etik.
- Æstetik.

Læringsmålenes formulering tilstræber en progression i viden, indsigt og færdigheder fra yngstetrinnet til ældstetrinnet, hvilket anskueliggøres nedenfor i den synoptiske opstilling. Den skematiske opdeling af læringsmålene i kategorier inden for de enkelte trin tjener kun som oversigt for underviseren, mens den faktiske undervisning i størst mulig grad bør forsøge at præsentere de forskellige kategorier som sider af det enkelte undervisningsemne. Kategorierne skal således ikke opfattes som adskilte i læringsprocessen. I videst mulig omfang bør stof hentet fra de forskellige kategorier indgå samlet i undervisningsforløbene.

Som et eksempel herpå kunne nævnes et undervisningsforløb i emnet: religiøse fester. Her er det underviserens opgave at præsentere et oplæg, som medtager oplysnings- og undervisningsstof fra alle fagets kategorier.

Religion og filosofifaget synes umiddelbart at være meget omfattende i sit sigte og fagområde set i forhold til de hidtidige gældende vejledende læseplaner. Det er faktisk ikke tilfældet, men grunder sig på en mere detaljeret beskrivelse af sigtet med undervisningen og ikke mindst beskrivelsen af evalueringen af elevernes udbytte af undervisningen.

Læringsmålene udtrykker som helhed et ønske om at give eleverne et grundlag for personlig og ansvarlig stillingtagen over for medmennesker og naturen gennem mødet med forskellige former for livs- og tilværelsesspørgsmål, som findes i forskellige religioner og livsopfattelser. Kort sagt drejer det sig om at integrere livsoplysning og livslæring som en vigtig dimension til forståelse af, hvad væren er. Under den vinkel kan underviserne præsentere de enkelte religioners og livsanskuelsers kommentarer og holdninger til det givne emne.

Mellemtrinnets læringsmål har samme todelte struktur i afsnittet om kristendommen som ved yngstetrinnets læringsmål. I en mere indgående behandling ses på kristendommens fremtrædelsesformer i et historisk perspektiv.

Kendskabet til tekster fra især Det ny Testamente udvides i forhold yngstetrinnet. Arbejdet med billedstof fra den kristne kirkes forskellige perioder frem til nutiden giver gode forudsætninger for eleverne til selv at iagttage, hvad kristne gennem tiden har lagt vægt på i kristendommen.

Kristendommens særlige betydning som traditionslag i det grønlandske samfund præsenteres som nedslag i historiske perioder af særlig vigtighed, således at eleverne får en fornemmelse af de faktorer, der har ført den lutherske kristendom til Grønland. Som en anskueliggørelse af reformationen ønskes introduktion af forholdet mellem luthersk evangelisk kristendom og katolicisme ud fra nogle let tilgængelige forskelle som f.eks. antallet af ritualer i de to kirkesamfund, præsters cølibat, mv.

Kristendommens betydning for den enkelte tages op som en drøftelse af, hvorledes kristendommen ytrer sig om menneskelige grundvilkår. I denne drøftelse inddrages det moralske og etiske aspekt, så elevernes egne spørgsmål til tilværelsen bliver rammen om samtalerne. I forhold til yngstetrinnet forventes eleverne mere aktivt selv at opstille moralske og etiske leveregler til bestemmelse af, f.eks. hvad et godt liv er. Beskæftigelse med bibelske tekster indeholder på trinnet en mere varieret tilgang, således at genrer i den bibelske litteratur kan bestemmes og kristendommens hovedstrømninger i et vist omfang bliver klarere for eleverne.

Når enkelttemnet taler herfor kan de bibelske fortællinger og de inuitiske sagn og myter, samt andre religioners fortællinger formidles sideløbende, så eleverne kan identificere ligheder og forskelle i skabelses-, livs- og menneskesyn. På dette trin kan eleverne ved besøg på museer, kirker og gennem Internettet interaktivt gøres fortrolig med de forskellige religioners rekvisitter (genstande som bruges i de forskellige ritualer og gudstjenester).

Den filosofiske dimension på mellemtrinnet udbygger de høstede indsigter på yngstetrinnet. Derudover kan der i samarbejde med især sprogfagene fokuseres på sprogets mange muligheder og anvendelsesmuligheder, herunder dramatiske, nonverbale og musiske udtryk. Forskellen mellem moral og etik skal stå eleverne klar, som et udgangspunkt for, at de er deres ansvar i deres lokalsamfund, som borger i Grønland og som individ blandt 6. milliarder mennesker på kloden bevidst.

Den æstetiske kategori er for mellemtrinnets vedkommende kendetegnet ved, at eleverne selv gennem emnevalg gerne inspireret fra de øvrige kategorier præsenterer deres egne opfattelser af den religiøse dimension i tilværelsen. Det kan ske som "ferniseringer", dramatiseringer eller musiske udtryk. Det ses ofte, at skoler eller klasser bruger Internettet til at formidle deres kunstneriske udtryk, og på den måde få et mod- og medspil fra andre, som beskæftiger sig med samme til fælles inspiration.

Forslag til undervisningen

Forslag til undervisningen beskriver forskellige undervisningsmetoder og -aktiviteter og i enkelte tilfælde også egentlige afsluttede undervisningsforløb, som kan anvendes i arbejdet med at nå læringsmålne.

Der er ikke i alle tilfælde et én til én forhold mellem læringsmål og undervisningsforslag. Til nogle af læringsmålne er således anført flere forslag, mens andre undervisningsforslag dækker flere læringsmål. Forslagene til undervisningen er ikke udtømmende, men skal forstås som vejledende eksempler på og ideer til, hvordan undervisningen kan tilrettelægges.

Som nævnt ovenfor angiver læringsmålne, hvilken viden og hvilke færdigheder eleverne forventes at have tilegnet sig efter afslutningen af hvert trin. Forslagene til undervisningen er kun i begrænset omfang differentieret i forhold til de enkelte alderstrin inden for det pågældende trin. Det er således op til skolen og den enkelte lærer at formulere delmål for undervisningen inden for det enkelte trin og tilpasse undervisningsforløbene i forhold til elevernes alder og forudsætninger i øvrigt. Det skal understreges, at forslagene udelukkende er vejledende, og det er således helt op til den enkelte lærer ud fra egne erfaringer og vurderinger at udvælge i, tilpasse og supplere de anførte arbejdsformer eller at erstatte dem med helt andre.

Forslag til evalueringen

Også for evalueringsforslagene vedkommende gælder det, at der kan være et eller flere forslag til et læringsmål og et forslag, der dækker flere læringsmål.

Evalueringsforslagene kan have generel karakter eller være mere direkte rettet mod det/de anførte forslag til undervisningen. Der dog i alle tilfælde en direkte forbindelse med læringsmålene.

Forslagene til evalueringen skal på linie med forslagene til undervisningen betragtes som vejledende eksempler og ideer.

En del af evalueringsforslagene består i en simpel opregning af, hvad læreren skal være opmærksom på, mens andre i højere grad inddrager elevernes respons gennem en aktivitet eller svar på spørgsmål o.l.

Forslag til undervisningsmaterialer

De anførte forslag til undervisningsmaterialer er både til brug for læreren selv og til brug for eleverne.

Alle relevante grønlandske udgivelser er søgt medtaget. Herudover skal det understreges, at der i udvælgelsen af de øvrige materialer ikke er foretaget en sammenlignende vurdering af de enkelte forlagsudgivelser. De anførte materialer skal således ses som eksempler på de typer materialer, der skønnes anvendelige, og angivelserne er på ingen måde et udtryk for, at den pågældende udgivelse vurderes som værende af højere kvalitet end andre tilsvarende materialer.

Materialeangivelserne skal derfor heller ikke betragtes som udtømmende, og skolerne og de enkelte lærere opfordres til selv at foretage materialesøgninger for løbende at ajourføre skolens materialesamling til faget.

Læringsmålene for religion og filosofi på alle tre trin

Ved afslutningen af <i>yngstetrinnet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>mellemtrinnet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>ældstetrinnet</i> forventes det, at eleverne
Kristendomskundskab		
<p><i>Bibelkundskab</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • kender til hovedindholdet og personerne i de vigtigste fortællinger i Bibelen, fortrinsvis Det Gamle Testamente • kender nogle grundlæggende bibelske billeder og symboler <p><i>Nutidig kristen livstolkning og historie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • kender til kirkers indretning og funktion og kender nogle vigtige salmer • kender de vigtigste kirkelige højtidere, skikke, ritualer, symboler og musik, som anvendes i den grønlandske kirke • har indblik i andre kristne samfunds traditioner og karakteristika • har fået et begyndende indblik i kristendommens menneske- og livssyn 	<p><i>Bibelkundskab</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • har et bredere kendskab til Det Ny Testamente og andet bibelsk fortællestof • har kendskab til Bibelens betydning for og indflydelse på mennesker og samfund frem til nutiden • har viden om kristne symboler og billeder <p><i>Kristendommens historie og indflydelse</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til kristendommens historie frem til 1721, herunder dens vej til Grønland • har en begyndende indsigt i forskellene mellem protestantisme og katolicisme <p><i>Nutidig kristen livstolkning og historie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til hovedtrækkene i kristendommens tros- og livssyn med særlig vægt på det lutherske grundsyn 	<p><i>Bibelkundskab</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • kender Bibelens forskellige genrer, dens kernetekster og mulige tolkninger heraf <p><i>Kristendommens historie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • kender hovedlinjerne i kristendommens historie frem til i dag • har nogen kendskab til konflikter omkring kristendom fra de første menigheder frem til nutiden <p><i>Nutidig kristen livstolkning og historie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • har indsigt i forskellige kristne trosretninger ud fra bibelsyn, ritualforståelse og kirkelig organisering, samt hvilke menneske- og livssyn, der danner basis for deres forskellighed.
Inuitisk Religion		
<ul style="list-style-type: none"> • kender grønlandske myter og sagn samt illustrationer i tilknytning her til • har fået et begyndende indblik i grønlandske myter og sagns menneske- og livssyn 	<ul style="list-style-type: none"> • har et dybere indblik i inuitiske myter og sagn, som formidler viden om det inuitiske menneske- og livssyn samt verdensforståelse • har kendskab til de inuitiske ritualer, tabuer og symboler 	<ul style="list-style-type: none"> • kan vurdere og anvende den inuitiske religion og kultur som et element for personlig identitet, selv-værd og åndelig vækst

Ved afslutningen af <i>ungstetrinnet</i> forventes det, at eleverne	• Ved afslutningen af <i>melleltrinnet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>ældstetrinnet</i> forventes det, at eleverne
Andre religioner og livsanskuelser		
<ul style="list-style-type: none"> • kender til andre religioners skabelsesberetninger og symboler • har et begyndende indblik i andre religioners menneske- og livssyn samt andre livsanskuelser 	<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til forskellige naturreligioners myter, sagn, ritualer samt menneske- og livssyn • har kendskab til jødedommens og islams menneske- og livssyn, som det udfoldes i trosbekendelser og troslære, religiøse fester, ritualer og symbolsprog 	<ul style="list-style-type: none"> • har et overordnet indblik i hinduisme, buddhisme og islam, især med henblik på menneske- og livssynet, set i relation til kristendommen • har et vist indblik i religioners og livsanskuelsers særegenhed gennem sammenlignende analyser • har nogen kendskab til nyreligiøse strømninger og deres betydning for nutidens forståelse af tilværelsen
Filosofi og etik		
<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til filosofisk tænkning i form af samtale om livsspørgsmål hentet fra hverdagen • har nogen kendskab til, at mennesker til alle tider har søgt at forstå og forklare tilværelsens sammenhænge • har videreudviklet evnen til at skelne mellem godt og ondt • har udviklet en bevidsthed om forskellen mellem ”mit” og ”dit” og mellem egne og andres ønsker og behov • har videreudviklet en forståelse og respekt for det ”skabte” • har videreudviklet evnen til at give og modtage kærlighed, tryghed og tillid 	<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til forskellige filosofiske ideer og videnskabelige menneske- og livssyn, som de bl.a. kommer til udtryk i hverdagen • har indblik i og erfaring med at anvende sproget som forstands- og mytesprog • har videreudviklet evnen til at skelne mellem godt og ondt • har udviklet evne til at skelne mellem personlig moral og fælles etik • har videreudviklet en ansvarsbevidsthed med et lokalt, nationalt og globalt udsyn • har videreudviklet evnen til en selvstændig stillingtagen 	<ul style="list-style-type: none"> • kender de vigtigste moderne filosofiske, psykologiske og naturvidenskabelige teorier om og tolkninger af tilværelsen • kan anvende logiske argumenter for og imod egne og andres synspunkter • kan gøre sig etiske overvejelser om den naturvidenskabelige udvikling, • kender til menneskerettighederne og baggrunden herfor • kan anvende etiske argumenter for og imod andres synspunkter og holdninger omkring tilværelsens vigtigste spørgsmål
Æstetik		
<ul style="list-style-type: none"> • har indblik i og kreativt arbejdet med tilværelsens religiøse dimension i billeder, i drømme, i musikken, i dramatisk form, i leg og anden kunstnerisk udfoldelse 	<ul style="list-style-type: none"> • har indblik i religioners og andre livsanskuelsers betydning for kunstnerisk og kreativ udfoldelse • har arbejdet kreativt med den religiøse dimension i billeder, musik, sang, drama og drømme 	<ul style="list-style-type: none"> • har videreudviklet og arbejdet med deres æstetiske syn gennem præsentation af religiøse kunstneriske udtryk

Læreplan for Religion og filosofi

***B: Læringsmål og forslag til undervisningen,
evaluering og undervisningsmaterialer***

Kristendomskundskab	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<p>Bibelkundskab</p> <ul style="list-style-type: none"> • har et bredere kendskab til Det Ny Testamente og andet bibelsk fortællestof • har kendskab til Bibels betydning for og indflydelse på mennesker og samfund frem til nutiden • har viden om kristne symboler og billeder 	<p>Eleverne gøres fortrolige med og samtaler om de vigtigste tekster i navnlig Det ny Testamente (NT): Johannes Døber, Math. 3, 1-17. Jesu dåb, Math. 3, 1-17. Jesu fristelser i ørkenen, Math. 4,1-11 Jesu undergerninger, f.eks. brylluppet i Kana, Johs. 2, 1-11. Et udvalg af Jesu lignelser f.eks. fra Math. Kap. 7, 13, 18, 21, 25.</p> <p>Med udgangspunkt i lærerens læsning af fortællingerne i den autoriserede Bibeludgave fortælles en beretning for eleverne. Læreren taler med eleverne om, hvad de bemærkede i historien, hvad de undrede sig over, om de kender lignende historier, hvad de tror historien handler om o.s.v. og opfordrer eleverne til at sammenholde fortællingen med deres egne oplevelser og erfaringer. Mod slutningen af trinnet kan elevernes egen læsning af bearbejdede korte tekster inddrages.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fortællingerne om Johannes Døber og Jesu dåb kædes sammen med samtaler om forskellige ritualer og deres indhold samt elevernes egne oplevelser med dåb og anden optagelse i fællesskaber. • Fortællingen om Jesu fristelser giver anledning til etik-samtaler om samvittighed og de fristelser, som mennesker udsættes for. • Fortællingerne om Jesu undergerninger kædes sammen med samtaler og undervisningsforløb om mirakler, overtro og uforklarlige fænomener, f.eks. forvandlinger, alternativ helbredelse, healing, genfærd, qivittut, magi mv. <p>Jesu lignelser præsenteres, så det fremgår, at disse er historier, hvor billedsprog er anvendt om etiske problemstillinger. Der samtales med eleverne om, hvordan man kan meddele et budskab til andre uden direkte at nævne noget "farligt"/ truende/ livsødelæggende. Man kan evt. drage paralleller til fabler, eventyr og ordsprog. Underviseren bør holde sig for øje, at lignelser oftest er fortalt i en konkret sammenhæng, hvorfor det er relevant at beskæftige sig med den tid, det sted og den kultur, hvor lignelsen er fortalt. Her vil et samarbejde med samfundsfag være relevant.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eksempel på gennemgang af lignelse: (Math. Kap. 7, 24-27) lignelsen om husbyggeri: Læreren genfortæller lignelsen og forklarer i hvilken sammenhæng Jesus brugte den. Sammen med eleverne inddeles lignelsen i indledning og ordbilleder. Der samtales med eleverne om, hvordan ordbillederne kan forstås, hvad meningen med lignelsen er, og om de kan drage paralleller til kendte nutidige ting og hændelser. • Samtal åbent med eleverne om deres forestillinger om Gud: hvordan ser han ud, hvordan er han, hvad gør han osv. Lad eleverne tegne og skriftligt beskrive deres forestilling om Gud og diskuter billederne Lad i grupper eleverne forberede spørgsmål til interviews af forskellige personer om deres forestillinger om Gud. Efter gennemførelse af interviews samler eleverne på plancher forskellige væsentlige korte udsagn om Gud.

Kristendomskundskab	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<p>Generelt om evaluering i alle fagets kategorier: Evalueringsmåder kan ofte samtidig være velegnede undervisningsmetoder og omvendt. Skal elevens arbejder have værdi som vurderingsgrundlag for elevens forståelse af et emne, må læreren være opmærksom på, om billedet/ dramaet/ collagen/ foredraget/ digtet udtrykker en forståelse hos eleven for det, der var målet med undervisningsforløbet. Det er vigtigt efterfølgende at samtale med eleven om arbejdet og elevens egen vurdering heraf. I løbet af trinnet inddrages skriftlige evalueringsformer mere, men de billedlige udtryk er fortsat vigtige, da religiøse emners dybde og menneskers opfattelse af disse ofte er svære at beskrive eksakt.</p> <p>Lad eleverne oprette en portfolio over deres arbejder, resultater, egenvurderinger m.v., som kan følge den enkelte elev gennem hele skoleforløbet. Her er eleverne selv med til at evaluere deres læringsmål og progressionen i dem. Ved afslutningen af længere samlede forløb samt i forbindelse med skole/hjem-samtaler foretages en evaluering ved at lade eleverne vise og fortælle om deres materiale fra portfolioen. Læg her mærke til elevernes argumenter for, hvad de synes er godt og mindre godt.</p> <p>Elevernes forståelse af tekster og historier kan evalueres på mange måder:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lad elever genfortælle historien eller teksten med egne ord og evt. ved brug af tavlen eller med en illustration som støtte. • Lad elever (gerne i grupper) fremlægge emnet for klassen ved brug af spørgsmål, opgaver, plancher, overheads, power-point og diskuter efterfølgende både indhold og fremlæggelse. Inden eleverne går i gang opstilles i fællesskab kriterier for en god fremlæggelse. • Lad eleverne fremlægge deres tolkning af historier i form af collage, billede, dramatisering, dans mv. og diskuter efterfølgende både indhold og fremlæggelse. • Eleverne kan evaluere hinanden ved hjælp af samtale to og to om emnet, hvor den ene f.eks. formulerer spørgsmål om emnet og den anden svarer, hvorefter der byttes roller. <p>Ved drama: læg mærke til kropssprog og stemmebrug som udtryk for oplevelse og forståelse.</p> <ul style="list-style-type: none"> • I grupper laver eleverne en lignelse om en begivenhed eller hændelse fra deres eget liv. Lignelserne fortællers for resten af klassen og diskuteres i plenum. Læg mærke til, om der er brugt relevante dagligdags billeder, om der er et budskab samt fortælleteknikken. • I plenum vurderes og kommenteres de forskellige fremkomne udsagn. 	<p>Baggrunds- og grundmaterialer til læreren: Biibili, Det Danske Bibelselskab, 2000. Bibelatlas, Det Danske Bibelselskab, 1998; PI Info. Politikens Bibelleksikon, Politikens Forlag 1997. Svend Holm-Nielsen m.fl.: Bibelen, indhold og historie, GEC Gads Forlag, 1992. E. Thestrup Pedersen: Bibelhåndbog, Unitas, 1982. E. Thestrup Pedersen: Jesu forkyndelse, Gjellerup, 197+. Jens Balle, J.J. Nygaard: Bibelske tekster – genrer og fortællinger, Dansk lærerforening, 1996. Mathæusevangeliet – studieudgave v. Kai Kjær-Hansen, Det Danske Bibelselskab, 1994; PI Info. Jens Balle, Jens Jørgen Nygaard: Bibelske tekster – genrer og fortællinger; Dansk lærerforening, 1996; PI Info. Den grønlandske ritualbog, Biskoppen, 1988. Johannes Hanselmann og Uwe Swarat: Teologisk ordbog, Lohses forlag, 1999. Jens Balle og Jens Jørgen Nygaard: Bibelske tekster – genrer og fortællinger, Dansk lærerforening, 1996 (om kunst, undere, lignelser mv.). Walborg Rooke: Skabende dramatik i kristendomsundervisningen, aschehoug, 1985. www.skole-kirke.dk www.religion.dk www.menfak.no/bibel/temalister/lignelser (vedr. lignelser).</p> <p>Grundmaterialer til eleverne: Biibili (Biibilimi oqaluttuat ilaat), Det Danske Bibelselskab. Tussiutit. Tussiaatit, Ministeriet for Grønland, 1977. Erinarsuutit, Atuakkiorkfik, 1987; PI Fælles. Jens Balle: Kristendom 1-2, Stordias til Grundbog, Gyldendal AV;. Sue Penney: Kristendom, Flachs, 2001; PI Fælles.</p> <p>Om Jesus og hans tid: Filmen ”Kongernes Konge”. (Nocilas Ray, 1963). Jesus, video, (grl.), 1980; PI Fælles. www.skole-kirke.dk/film-vismand-genf.htm</p> <p>Eventyr, ordsprog mv.: Egnede eventyr: Den grimme ælling, Det er ganske vist, Stoppenålen Alverdens ordsprog & talemåder, Peter Asschenfeldts Forlag, 1985.</p> <p>Til læreren om overtro, magi, genfærd mv.: Poul Fersling: Mystikkens verden, Politikens Forlag, 1986. Lars Heslet: Bag mystikken, Lademann, 1993. Robert Ingpen & Molly Perham: Troldmænd og feer, Flachs, 1995.</p> <p>Aliortukkat – inuusuttuaqqanut aliortualersaarutit, Nunatta Atuagaateqarfia, 2000: PI Info. (da/grl.). Elisa Maqe og Jens Rosing: Tunumiit mersertini oqalittuaat, Atuakkiorkfik, 1994; PI Fælles.</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
	<p>I forbindelse med højtiderne jul, påske og pinse samt i forbindelse med kirkelige begivenheder blandt elevernes nærmeste gennemføres undervisningsforløb om disse højtider og de tilhørende symboler. Såfremt fødsel og dåb har været genstand for fordybelse på yngstetrinnet, kan der på mellemtrinnet gøres mindre ud af dette emne. En grundigere gennemgang af konfirmation kan med fordel vente til dette er aktuelt for elevgruppen. Emner som jul og påske tages ofte op i mange fag ud fra forskellige synsvinkler, hvorfor det er vigtigt at samarbejde tværfagligt om disse emner.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Et nyt liv: Lærerens oplæsning af Tornerose danner baggrund for brainstorm blandt eleverne om, hvad de ville ønske for et menneskes liv. Eleverne opdeles i grupper bestående af far, mor, barn, nyfødt. "Familien" får til opgave at planlægge barnets dåb (menu, gæster, gaver mv.), finde navn til barnet samt skrive en tale til den nyfødte, hvor de udtrykker ønsker for barnets liv. En præst inviteres på besøg for at fortælle om fødsels- og navneregistrering, vise kirkebøger, fortælle om dåben og dens betydning samt synge en dåbssalme med eleverne. Som afslutning på forløbet spiller familiegruppen barnets dåb og holder dåbstalen. • Byg videre på ovennævnte forløb med et emne om jul. Juleevangeliet læses op (gerne af en elev, der har fået til opgave at øve sig herpå hjemme). Læreren har på biblioteket fundet bøger med eksempler på kunst vedr. jul og fødsel, evt. lånt diassamlinger ved PI eller fundet billeder på Internettet. Evt. i samarbejde med underviseren i kunst fremstiller eleverne "glasmalerier" ved maling på klare akrylplader med motiver omhandlende fødsel, liv, Jesu fødsel. Billederne ophænges som juleudsmykning i lokalet. Undervejs i forløbet synges egnede julesalmer, deres indhold og brug af symboler og billeder diskuteres. Lad eleverne finde eksempler på forskellige måder at fejre Jesu fødsel på i forskellige lande og samle disse oplysninger på placher. Har eleverne ikke tidligere opført krybbespil eller lavet et krybbetableau kan dette være afslutningen på forløbet.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Gruppernes dåbstaler diskuteres i klassen især med hensyn til indhold, men det er også vigtigt at give feedback og gode råd til den, som taler. • Hver elev forklarer om sit ”glasmaleri” med begrundelser for farver, symboler og motiver. Klassen kommenterer billedet. • Hver enkelt elev skriver en kort artikel (essay) om sine tanker omkring Jesu fødsel. Læg mærke til om essayet giver udtryk for refleksion hos eleven. 	<p>Fra Bibelen f.eks. Jerikos mure, GT Josvabogen kap. 3-6. Knud Rasmussen: 500 leveregler, gamle ord og varsler fra Vestgrønland, Det Grønlandske Selskabs Skrifter XXIII. Klaus Slavensky: Sangens kraft – grønlandske og samiske myter og sagn, Det Danske Center for Menneskerettigheder, 1994 (dobbeltsproget). Ånder og mennesker, Nationalmuseet, 1978.</p> <p>Til eleverne om overtro, genfærd mv.: Rhoda Ungaloq: Inuit qimmingortut, Ilinniusiorfik, 1996; PI Lagerliste. David Serkoak: Illu aliortugalik, Ilinniusiorfik, 1996; PI Lagerliste. Pauline Lund: Oqaluttuarta, Det grønlandske Forlag, 1976. Eeeq!, Atuakkiorfik, 1990.</p> <p>Til et nyt liv: www.skole-kirke.dk/lokalk.html (undervisningsforløb). www.google.com (god søgemaskine).</p> <p>Jesu fødsel, Lukas kap. 2. Eventyret Tornerose. Jesu fødsel og barndom, video, 1975; PI Fælles. Jesu dåb og fristelse, video; PI Fælles</p> <p>Anita Ganeri: Et nyt liv. Fødslen i verdens religioner, Flachs, 1999; PI Fælles.</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
	<ul style="list-style-type: none"> <p>• Påske og død: Efter aftale med præsten aflægges besøg på kirkegården og præsten fortæller om begravelsesritualer og –skikke. Eleverne opfordres til at stille spørgsmål og fortælle om egne oplevelser med død og begravelse. Læreren fortæller om andre religioners og mytologiers forestillinger om døden, f.eks. reinkarnation og den eskimoiske opfattelse af døden. Forskelle og ligheder diskuteres med eleverne. Læreren fortæller om den jødiske påske og dens traditioner samt om Jesu lidelses historie og nadveren (Math. Kap. 21-28). I plenum laves brainstorm om de påskesymboler eleverne kender. Har eleverne ikke tidligere arbejdet med emnet ”Ægget som symbol” (se læreplan for religion og filosofi yngstetrinet) inddrages dette her. Ellers laves i samarbejde med dansk og kunst påskeklip og skrives gækkebreve. Efter lærerens anbefalinger over egnede hjemmesider på nettet finder eleverne eksempler på påsketraditioner i andre lande og skriver i grupper en lille rapport om dette emne. Undervejs i forløbet synges nogle påskesalmer.</p> <p>• Pinse: Læreren beder eleverne i en åben brainstorm komme med deres bud på, hvad de tror Helligånden er. Udsagnene diskuteres, og der samtales om, hvordan svært forklarlige ting ofte beskrives vha. symboler. Læreren fortæller, at Helligånden ofte symboliseres ved ild, due, tallet 7 og farven rød. Sammenlign Helligånden og det eskimoiske ”sila”-begreb. Eleverne deles i 4 grupper, der får hvert sit symbol og skal finde så mange eksempler som muligt på steder (dagligdagen, Bibelen, eventyr mm.) hvor disse ting forekommer. Hver gruppe fremlægger deres resultater, og klassen diskuterer mulige årsager til, at netop disse symboler bruges til beskrivelse af Helligånden. Læreren læser for eleverne eksempler på historier fra Bibelen, hvor disse symboler forekommer, f.eks.: Noah, der sender duen ud (1. Mosebog kap. 8); udsendelse af disciple (Math. Kap. 10,16); Jesu dåb (Math. Kap. 3, 13-17); Moses og tornebusken (2. Mosebog kap. 3); pinsebegivenheden i Jerusalem (Apostlenes gerninger kap. 2, 42-47 og kap. 10, 42-48); Helligåndens 7 gaver (Esajas kap.11,2 og Johs. Åbenbaring kap. 5, 12). Afsluttende samtales om hvorfor vi fejrer pinse, hvordan vi gør det og mulige årsager til, at pinsen ikke er så synlig i samfundet som jul og påske. Undervejs i forløbet synges og samtales om nogle pinsesalmer. Efter aftale med den lokale præst ser eleverne på kirkens messehageler og samtaler med præsten om, hvornår de bruges, hvorfor der er benyttet netop de farver og motiver mm.</p> <p>• Efter gennemgang af forskellige højtider og kirkelige begivenheder samtales om forskellige andre traditioner, f.eks. Luciadag, fastelavn, nationaldag, Skt. Hans, Halloween (i samarbejde med engelsk) med fokus på ritualer og deres betydning og funktion i forbindelse hermed. Der drages paralleller til ritualer i hverdagen, i hjemmet, i sport, blandt kammerater mv. og samtales om både positive og negative sider.</p>

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Eleverne skriver et digt om påske, som læses op for klassen. Kammeraterne giver feedback. Læg mærke til om eleven giver udtryk for refleksion i digtet. Digtene illustreres og samles i en bog. • Læg i den afsluttende samtale mærke til om eleverne har en fornemmelse for ritualers universalitet og betydning som faste holdepunkter i tilværelsen og som formler for forhold og ting, der kan være svære at tale om. • Eleverne skal i grupper lave en power-point- eller OH-præsentation, der fortæller andre, hvad pinse er. Efter hver præsentation diskuterer klassen, på hvilke områder præsentationen giver en god forklaring på pinsen, og på hvilke områder den kan gøres bedre. Ud fra denne diskussion laver klassen en fælles power-point præsentation af emnet. Denne præsenteres på et forældremøde og/ eller for en anden elevgruppe. • Lad i grupper eleverne lave deres eget forslag til fejring af nationaldagen med fokus på hvilke ritualer og symboler, de ønsker at inddrage og hvordan. Ved præsentation for klassen læg mærke til elevernes begrundelser for brug af ritualer og symboler. 	<p>Til påske og død: Påskeaften i et jødisk hjem, video; PI Fælles. Anita Ganeri: Rejsens ende i verdens religioner, NNF, 1999; PI Fælles. Astrid Lindgren: Brødrene Løvehjerte, (bog eller video). Peter Green Sørensen: Livets milepæle i verdens religioner, grundbog/ lærervejledning, NNF, 1999; PI Info. F. M. Poulsen: Jødedommen, Alinea, 1995. Jean Campell Cooper: Alverdens religiøse fester, Gad, 1992. www.skole-kirke.dk/lokalk.html (undervisningsforløb). www.geocities.com/~dolorosa/bib/le.html. Ideer på tværs, bog 2 og 9, Spiren; PI (påskeklip). Ove Bak: Eskimoisk virkelighed, bog og dias, Gyldendal, 1982; PI Fælles. Sineriammiut oqaluttuat, Atuakkiorfik, 1999; PI Fælles. Inuunerma oqaluttuassarta; Ilinniusiorfik, 2000; PI Lagerliste. David Stewart: Fri mig for at blive en ægyptisk mumie, Carlsen, 2000, PI Info. Fiona Macdonald: Mumier og gravkamre, Flachs, 2001, PI Info. Fiona Macdonald: Fri mig for at blive ofret af aztekerne, Carlsen, 2001; PI Info. Robert Backhouse: Tempelguide, Korskær, 1996, PI Info. www.google.com (god søgemaskine)</p> <p>Om pinse: www.skole-kirke.dk/pinse.htm.</p> <p>Om billeder og symboler: Birgitte Bech: Kristendommens billeder - en symbolverden, Systime, 1991; PI Info. Knud Munksgaard: Time og dag og uge, NNF, (incl. Lærervejledning); PI Fælles. J.C. Cooper: Politikens symbolleksikon, Politikens Forlag, 1994; PI Info. Cirlot: Symbolordbog, Sct. Ansgar, 1993. Carsten Høgh: Eventyrleksikon, Munksgaard/Rosinante, 2002. Diverse dias, plakater, kunstbøger, f.eks. fra Pilersuiffiks samlinger indenfor billedanalyse og kristendom. Jane Kristensen & Jørgen Riber Christensen: 24 farvetransparenter til Billedtid 2, Dansk lærerforening, 1995; PI Info. Tussiutit. Tussiaatit. Erinarsuutit. Frederik Nielsen: N.F.S. Grundtvigip tussiusiai, Pilersuiffik, 1985.</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
	<ul style="list-style-type: none"> • Læreren viser eksempler på ældre og nyere religiøse billeder fra kirkens, kunstens og filmens billedverden. Der samtales med eleverne om forskelle og ligheder i udtryksformerne. Eleverne skal finde og identificere almindeligt anvendte kristne symboler (kors, anker, hjerte, stjerne, lys, fisk, lam, due, tornekrone, øje, trekant, cirkel, hjul....). Der samtales med eleverne om symbolernes betydning i det konkrete billede. • I samarbejde med den lokale præst arrangeres en lille gudstjeneste for eleverne med efterfølgende samtale om, hvad der foregik og hvorfor, hvilke rekvisitter der bruges, deres funktion og oprindelse mm. Husk at orientere forældrene om dette projekt og at bede om forældrenes accept af deres barns deltagelse. • Læreren viser billeder af religiøse rum (kirke, synagoge, rigssal, moske...), og der samtales om forskelle og ligheder. • Såfremt eleverne ikke tidligere har beskæftiget sig med det tværfaglige projekt "Kirken" beskrevet i introduktionen til læreplanen for lokale valg/ kunst og arkitektur gennemføres dette. • Ved evt. studierejser forberedes besøg i forskellige kristne trossamfunds bedehuse (gamle/ nye kirker, rigssal mm). Forbered besøget i undervisningen, så eleverne under besøget kan optræde med respekt for de regler, der gælder i de forskellige bedehuse, og giv på forhånd eleverne til opgave at notere sig, på hvilke måder rummene adskiller sig fra og ligner de kirker, eleverne kender. Lad eleverne tegne fremmedartede genstande og symboler under besøget. • Opbyg en samling af genstande fra forskellige kristne samfund (røgelse, lys, bedekrans, madonnafigur, kopier af ikoner, billeder mm.) og medbring relevante genstande, når der fortælles og samtales i klassen. • Syng af og til salmer og andre sange af religiøst indhold, samt tal med eleverne om indhold og oplevelse samt symboler og billedsprog og dets funktion i teksten.
<p><i>Kristendommens historie og indflydelse</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til kristendommens historie frem til 1721, herunder dens vej til Grønland • har en begyndende indsigt i forskellene mellem protestantisme og katolicisme 	<p>Med udgangspunkt i Apostlenes Gerninger kap. 1-15 fortælles om pinsebegivenheden, kirkens første tid som sekt, kristenforfølgelserne, Peters virke, kirkens konsolidering som bispekirke i 100-tallet og som statskirke og magtens centrum i Europa i 300-tallet.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eleverne arbejder i par med emnet "Mit liv under jorden". Vha. Internettet og skolens pædagogiske servicecenter/ bibliotek indsamler eleverne informationer om katakomberne og kristenforfølgelserne i Rom og skriver derefter en fortælling om "deres" daglige liv som kristen i Rom år 50. Beretningerne samles i et hæfte, som alle elever læser. • Læreren fortæller om Bibelens tilblivelse og opbygning i 73 skrifter og deres indhold. • Lærer og elever samler i fællesskab så mange forskellige bibeludgaver som muligt til en udstilling. Eleverne gives lejlighed til at kigge på dem og man diskuterer evt. forskelle og ligheder i udseende, form og indhold. • Som tværfagligt undervisningsforløb med samfundsfag arbejdes med nordboerne i Grønland med særligt fokus på bispesædet i Gardar, Tjodhildes kirke i Brattahlid og mødet mellem nordboere og grønlændere. • Hvis det lokale museum er i besiddelse af genstande fra nordbotiden arrangeres museumsbesøg, hvor eleverne gives lejlighed til at studere og spørge til genstandene og nordboernes samfund og vilkår – ellers benyttes kommunens "Temakasse til 5 kapitler af Grønlands historie". • I samarbejde med samfundsfag arbejdes med kirken i Europa i middelalderen med særligt fokus på kirkens og pavens stilling og indflydelse i samfundet. Emner som kætteri (f.eks. Galilei, Kopernikus), aflad og klostre inddrages.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Lad eleverne male et billede der symboliserer fællesskab, pinse eller andet på forhånd givet emne, som eleverne har valgt. Ved samtale om billedet læg mærke til elevens begrundelse for valg af farver, motiv, symboler og bed eleven tage stilling til, om det er et godt billede samt begrunde sin holdning. • Eleverne tegner deres forslag til et egnet rum for bøn. Lad eleven begrunde udformningen. • Lad eleverne udarbejde en rapport om besøgene i bedehusene. Der bør både være faktuelle oplysninger, tegninger, evt. fotos, samt elevernes egne indtryk. • Lad eleverne illustrere salmen/ sangen med brug af symboler og farver. • Lad eleverne, evt. i grupper, skrive korte digte med tema indhold som den gennemgåede salme/ sang. Lad eleverne læse deres digte højt og samtale i plenum om elevernes indtryk af digtet og oplæsningen. 	<p>Om religiøse rum: Robert Backhouse: Tempelguide, Korskær, 1996; PI Info. Saviour Pirotta: Jerusalem, OP-forlag, 1993; PI Fælles (mange billeder).</p>
<ul style="list-style-type: none"> • I grupper skal eleverne opstille en tidslinie over vigtige begivenheder (som eleverne har fået kendskab til) i kristendommens historie fra Jesu fødsel til Hans Egedes virke i Grønland. Vigtige begivenheder og personer sættes på tidslinien og illustreres med tegninger af relevante emner. • I plenum diskuteres hæftet med levnedbeskrivelser. Læg mærke til om eleverne er i stand til at drage paralleller til andre eksempler på mennesker, der er forfulgte og/ eller må leve under jorden. • I grupper laver eleverne en ”anmeldelse” af Bibelen med vægt på faktasiden (titel, forfattere, tilblivelsessted mv.). • Lad eleverne skrive og opføre et lille drama om dagligliv i Gardar, en fortælleaften blandt nordboerne eller andet relevant emne. Lad på forhånd nogle givne evalueringskriterier være elevernes samarbejde om projektet, og at dramaet skal sige noget om nordboernes forestillinger om kristendom og/ eller grønlanderne. • Eleverne laver i grupper kort, der viser nordboernes bosættelser og rejseruter i Grønland samt placering af klostre og kirker. 	<p>Til læreren: Jens Jørgen Nygaard: Kristumiussuseq Ilinniartitsisup atua-gaa 6, Atuakkiorfik Ilinniartitsisup, 2000. Hans Jørgen Frederiksen: Den katolske Kirke i kunstens spejl, systeme, 2001; PI Info. Agnete Elkjær Laursen: Juleskikke 2, Gjellerup, 1973 (Om Skt. Lucia og Skt. Nikolaus). Donald Attwater: Helgenleksikon, Katolsk Forlag, 1998. Apostlenes Gerninger kap. 6-7 (om Skt. Stefan). Sue Penney: Kristendom, Flachs, 2001; PI Fælles. Martin Luther: Martin Lutherip Katekismusingualiaa, DDB, 1980. E. Thestrup Pedersen: Martin Luthers betydning for kirke og kultur, Aros, 1982 (i Religionspædagogiske Tidsskrifter nr. 6). Hal Koch: Luther, GAD, 1970. Leif Grane: Historien om Luther, Aros, 1983. 5 kapitler af Grønlands historie, materialekasse (findes i alle kommuner). Knud J. Krogh: Qallunaatsiaaqarfik Grønland, Nationalmuseets Forlag, 1982.</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
	<ul style="list-style-type: none"> • Læreren fortæller om Luther, hans liv, tanker og reformationen samt dens årsager og følger. I fællesskab søger klassen at opstille en tavle, der tydeliggør forskellene mellem den katolske og den lutherske kirke. • Læreren fortæller om de to sakramenter i den luthersk-evangeliske kirke: dåb og nadver samt om den katolske kirkes 7 sakramenter: dåb, nadver, skrifte, ægteskab, den sidste olie, embedsindvielse og konfirmation (firmelse). Der samtales med eleverne om deres kendskab (personligt eller fra film) til de katolske sakramenter. Vha. billedeksempler fra katolske og luthersk-evangeliske kirker tales om forskelle i den betydning den hellige familie og Jomfru Maria har i de to kirker. • I forbindelse med Alle Helgens Dag (21. November) arbejdes med emnet ”helgener”. Der indledes med samtale med eleverne om, hvorvidt de kender nogle helgener og om, hvad de tror helgener er. Derefter fortæller læreren om Skt. Stefan (den første martyr), Skt. Lucia, Skt. Nikolaus (julemanden), Skt. Johannes (Sankt Hans) og om Alle Helgens Dag. Klassen diskuterer fælles træk ved de fire personer og søger at nå en definition af, hvad en helgen er. Derefter tales om helgeners betydning i katolicismen. Eleverne finder i grupper vha. en bog om navne oprindelsen til deres egne navne. For de navne, der har en helgen tilknyttet, skal gruppen via internet eller bøger finde oplysninger om den pågældende helgens liv og dag. • I samarbejde med samfundsfag arbejdes med emnet Hans Egede med fokus på årsager til hans rejse til Grønland samt hans virke og dets konsekvenser. • Eleverne opfordres til at fortælle om i hvilke sammenhænge de har hørt navnet Hans Egede og om, hvad de ved om ham. Læreren fortæller om Hans Egede, og elever på slutningen af trinnet skal i grupper finde litteratur og læse om Hans Egede og hans tid. På baggrund heraf skal grupperne diskutere, hvilken indflydelse de mener, Hans Egede havde på datidens grønlænderes syn på verden og livet. Grupperne laver et konkluderende sammendrag som OH- eller power-point præsentation.
<p><i>Nutidig kristen livstolkning og historie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til hovedtrækkene i kristendommens tros- og livssyn med særlig vægt på det lutherske grundsyn 	<p>Med udgangspunkt i de gennemgåede bibelske fortællinger drøftes med eleverne nogle grundvilkår for at være menneske (krig, kærlighed, ansvar, respekt, tolerance, retfærdighed, fællesskab mm.), og hvordan kristendommens syn på disse ting har udviklet sig. Diskussionen af disse emner bør tænkes sammen med etiske overvejelser og kan tage udgangspunkt i spørgsmål om, hvordan vi i dag ser på ældre tiders holdninger.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lad eleverne diskutere emnet gudstjeneste og rejs f.eks. spørgsmålet om, hvorfor vi holder gudstjeneste som i gamle dage. Kunne man gøre det på andre måder eller andre steder? Lad eleverne argumentere for og imod at holde fast i traditioner og for og imod fornyelse. • Lad eleverne diskutere holdninger til krig i f.eks. GT, NT(”Øje for øje..” contra ”elsk din næste” og i dag og lad dem argumentere for og imod deltagelse i krig. • Lad i grupper eleverne opstille hvilke regler for et godt liv, der bør gælde for hhv. præster og dem selv. Lad grupperne fremlægge og diskutere, om der er og/eller bør være forskelle i leveregler for de to grupper.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Eleverne udarbejder i grupper en Multiple Choice prøve med spørgsmål om Luthers holdning til kirken. Disse besvares af en anden gruppes elever og rettes af ”forfatterne”. • Grupperne laver planche med oplysninger og illustrationer om en valgt helgen og fremlægger for klassen. • På baggrund af gruppernes fremlæggelser diskuterer klassen, hvilken indflydelse af positiv og/eller negativ art, de mener, Hans Egede har haft for det grønlandske samfund. Læg mærke til elevernes brug af argumenter for og imod forskellige opfattelser i diskussionen. 	<p>Joel Berglund: Herjolfsnæs – oqaluffik immap killingani, Nanortalik Kommune/ Qaortoq Kommunes Forlag, 1988.</p> <p>Juullisiutit 1999: Kuanniap utoqqaap juullimik tusarliussaa. Hans Egede, lydbånd, PI Fælles.</p> <p>Mads Lidegaard: Kalaallit ajoqersugaalernerat, atuakkiorfik, 1993.</p> <p>Mads Lidegaard: Naggueqatitta ajoqersugaalernerat, Atuakkiorfik, 1995.</p> <p>Mads Lidegaard: Hans Egede, Gjellerup, 1972.</p> <p>Til eleven:</p> <p>Jens Jørgen Nygaard: Kristumiussuseq Atuagartaa 6, Atuakkiorfik Ilinniusiorfik/ Gyldendal, 1999.</p> <p>Andrew Langley: Middelalderliv, Flachs Fakta, 1999;.</p> <p>Jens Jørgen Nygaard: Kristumiussuseq atuagaataaq, Atuakkiorfik/Gyldendal, 1999; PI.</p> <p>Kjartan Simonsen: Kampen om sjælene, Danskernes historie 5, Munksgaard/ DR-video, 1995; PI Fælles.</p> <p>Palle Petersen: Historien om grønlanderne, dias; PI Fælles.</p> <p>Palle Petersen: Ado og Jaaku og vikingerne i Grønland, Borgen, 2001</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til elevernes engagement i diskussionerne. • Lad som gruppearbejde eleverne udarbejde forslag til en julegudstjeneste. Læg især mærke til elevernes argumenter for fornyelser og for fastholdelse af traditioner. 	<p>Til læreren:</p> <p>Niels Henrik Arendt og Agnete Brink: En lille bog om kristendommen, Forlaget ANIS, 1996.</p> <p>Birgitte Bech: Kristendommens billeder - en symbolverden, systime 1991; PI Info.</p> <p>Miranda Bruce-Mitford: Tegn & symboler fra hele verden, Carles, 1998; PI Info.</p> <p>J. Kristensen og J. Riber Kristensen: Billedstund, Dansk lærerforening, 2000.</p> <p>Martin Luther: Martin Lutherip katekismusinnqualiaa, DDB, 1980.</p> <p>Øvrige materialer:</p> <p>Tussiutit.</p> <p>Tussiaatit.</p> <p>Erinarsuutit</p>

Inuitisk religion	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • har et dybere indblik i inuitiske myter og sagn, som formidler viden om det inuitiske menneske- og livssyn samt verdensforståelse • har kendskab til de inuitiske ritualer, tabuer og symboler 	<p>Med udgangspunkt i lærerens læsning af myter og sagn fortælles disse, gerne i dramatiseret form, for eleverne. (Mod slutningen af trinnet kan eleverne i stedet hjemme have læst nogle myter eller sagn.) Der samtales med eleverne om, hvad eleverne hæftede sig ved, hvad de syntes var mærkeligt/ spændende, om de kender lignende historier, hvad de tror historiens budskab er, hvilke forskelle og ligheder, der er mellem fortællingerne og deres egen hverdag (natur, bolig, tøj, levevilkår, moral mm.). Afsluttende diskuteres fortællingernes syn på mennesker, livet og samfundet, og der drages sammenligninger til nutiden og kristendommens menneske- og livssyn. Det kan ofte være nødvendigt, at læreren supplerer fortællingerne med historisk viden om forholdene i tidligere tider. Inddrag også ikke-grønlandske inuitiske myter og sagn. Undervisningsforløbene inden for dette emne bør tage udgangspunkt i et samarbejde med fagene grønlandsk og samfundsfag.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Myter og sagn behandles som et fælles forløb mellem faget og faget grønlandsk. I grønlandsk koncentrerer undervisningen sig om fortælle teknik og myter og sagn som genre, mens religion og filosofi fokuserer på fortællingernes syn på mennesker, liv og verden. • Lad i grupper eleverne ud fra et udvalg af tekster finde alle eksempler på ritualer, tabuer og symboler. Listerne ophænges i klassen og eksemplernes betydning dengang og nu diskuteres og sammenlignes med ritualer, symboler og tabuer i kristendommen. • Arranger et besøg på det lokale museum, hvor eleverne kan stifte bekendtskab med og få viden om tidligere tiders brugsgenstande med særlig opmærksomhed på genstande, der har haft symbolsk og rituel betydning. • Lad eleverne gå på jagt efter eksempler på tidligere tiders og nutidige amuletter i bøger, på museum, blandt familie og venner. Lad dem tegne og beskrive, evt. medbringe disse amuletter og diskuter deres funktion. • Lad eleverne læse fortællinger, der omhandler åndemanere. Opstil i fællesskab lister over rekvisitter og teknikker anvendt af angakokker. Diskuter disses praktiske og symbolske funktioner samt angakokkens funktioner og roller i datidens samfund. I samarbejde med musikleæreren øves trommesang og –dans. Opstil i fællesskab en liste over nutidige institutioner, der bruger trommen som symbol/logo. • Lad eleverne dramatisere sagn eller myter, der udtrykker noget om menneske- livs- eller verdenssyn. Arbejd grundigt med replikker og kropssprog, så tilværelsessynet tydeliggøres.

Inuitisk religion	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til elevernes argumenter for deres syn på fortællingerne vedr. samfundssyn, menneskesyn, tro og overtro, moral, forhold til døden, ritualer og tabuer samt symboler før og nu. Læg også mærke til, om eleverne er åbne for, at forskellige mennesker kan have forskellige opfattelser af en given tekst. • Eleverne skriver og illustrerer i grupper en "myte", hvori indgår forskellige ritualer, tabuer og symboler. • Bed eleverne komme med eksempler på tabuer i dag. • Lad hver elev lave en kort præsentation af en selvvalgt genstand. Læg mærke til, om eleven både beskriver facts om genstanden og begrundet sit valg af genstand. • Bed eleverne komme med deres bud på begrundelser for, hvorfor netop disse institutioner anvender trommen som symbol/logo. 	<p>Til læreren:</p> <p>Mogens Hindsberger: Grønlands religion. Fra eskimoisk kultur til kristen kultur, GEC. Gad, 1981; PI Fælles.</p> <p>Ove Bak: Eskimoisk virkelighed, bog og dias, Gyldendal, 1982; PI Fælles.</p> <p>Knud Rasmussen: Myter og sagn fra Grønland udvalgt af Jørn Riel, Sesam, 1994.</p> <p>Knud Rasmussen: Festens gave, Gyldendal, 1929.</p> <p>Knud Rasmussen: Tupinnartut (red. Karl Elias Olsen), Atuakkiorfik, 1995.</p> <p>Karl Elias Olsen: Serrasat, Atuakkiorfik, 1998.</p> <p>Qajartuarunnertoq/ oqaluppalaartoq: Nasuk (red. Karl Elias Olsen), Pilersuiffik, 1986.</p> <p>Oqalualartaarsaqaraluarnepoq..., Oqaluttuat H. J. Rinkip katersai, Atuakkiorfik, 1996; PI Fælles.</p> <p>Jens Kreutzmann: Oqaluttuat & Assilialiat, Atuakkiorfik, 1997.</p> <p>Sineriammiut oqaluttuaat, Atuakkiorfik, 1999;.</p> <p>Aron af Kangeq: Taama allattungaa, Aron I og II, Auakkiorfik, 1999.</p> <p>Hans Anthon Lyng: Naggateqatigiiat: taalluartaqattaartakat: pinnguarniutit, ileqqorsuutit, allattaaveqqat...ill., Atuakkiorfik/Ilinniusiorfik, 1995.</p> <p>Nassatat, Dansklærerforeningen, 1985.</p> <p>Anders Bjørn: Sila – Grønlandsk religion, Pantheon, 1992.</p> <p>Ib Geertsen: Kårale Andreassen. Eqqumiitsuliortoq tunumiu, Atuakkiorfik, 1996.</p> <p>Emil Rosing: Tunuamiut aarnuaat/ Østgrønlandske amuleter, Atuakkiorfik, 1994.</p> <p>Verdens mytologier - en illustreret guide, red. Roy Willis, Munksgård/ Rosinante, 1994.</p> <p>Sagn som drama:</p> <p>Isiginnaartitsissutissiat – atuarfinni allanilu atugassat, Atuakkiorfik, 1999.</p> <p>Ole reimer: Angannguujuk allallu.</p> <p>Adam Nielsen: Alummiu.</p> <p>Birthe Lyng: Sassuma Arnaa allallu.</p> <p>Hans Lyng: Sainak sunai.</p> <p>Til eleven:</p> <p>Máliaraq Vebæk: Besøg hos Havets Moder/ Sassuma Arnaanut pulaarneq, Atuakkiorfik, 1995.</p> <p>H.C. Petersen: Angannguujuk, Atuakkiorfik; PI Info.</p> <p>Anganngujunguaq, video: PI Fælles.</p> <p>Hans Anthon Lyng: Panik ujaraangortoq, Atuakkiorfik, 1994.</p> <p>Alaskamiut oqalupalaavi 1-2-3-4, Atuakkiorfik, 1999; PI Info.</p> <p>Kirsten Gade: Sagn og eventyr – fra Grønland, Dingobøgerne/ Gyldendal, 1983; PI Fælles (letlæselig).</p> <p>Klaus Slavensky: Sangens kraft, Det danske center for Menneskerettigheder, 1994 (grl./da.)</p>

Andre religioner og livsanskuelser	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til forskellige naturreligioners myter, sagn, ritualer samt menneske- og livssyn • har kendskab til jødedommens og islams menneske- og livssyn, som det udfoldes i trosbekendelser og troslære, religiøse fester, ritualer og symbolsprog 	<p>Med udgangspunkt i lærerens læsning om andre religioner, deres myter og ritualer fortæller læreren, gerne med brug af visuelt materiale eller i dramatiseret form nogle myter og sagn fra andre religioner og kulturer. Der tages udgangspunkt i et tema, f.eks. overgangsriter, shamanisme eller trommens rolle i forskellige kulturer eller i en enkelt kultur, f.eks. indiansk. Der samtales med eleverne om, hvad de hæftede sig ved, hvad de syntes var mærkeligt/ spændende, om de kan se nogle ligheder og forskelle mellem det fortalte og de inuitiske fortællinger. Der samtales om, hvad fortællingerne udtrykker om menneske- og livssyn.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fortæl om, vis billeder, se film der omhandler myter, sagn, ritualer og liv i samfund forskellige steder i verden, hvor naturreligion spiller/ har spillet en rolle. Der samtales om forskelle og ligheder og drages paralleller til kristendom og Grønland før og nu. • I fællesskab med dansk- og engelsklærer arbejdes med temaet sagn og myter. Lad fremmedsprogsunderviserne udvælge tekster af passende sværhedsgrad til de enkelte elever inden for et valgt tema og arbejde med indholdsforståelse, mens der i religion på elevernes modersmål drages sammenligninger og diskuteres betydning af fortællingerne. • Hav en samling af fagbøger for børn med mange billeder omhandlende andre religioner, deres myter og ritualer i klassen. Lad eleverne kigge/ læse dem i klassen og lad interesserede elever låne dem med hjem som supplerende læsning. • Lad eleverne arbejde med emnet ud fra et eksempel, f.eks. nordamerikanske indianeres ritualer og livssyn, da der her findes mange materialer i form af film, billeder og bøger på et letforståeligt dansk og engelsk. Mange materialer indeholder endvidere eksempler på små sange, danse og forslag til praktisk arbejde med emnet. • Arbejd med et tværfagligt projekt om indianerne eller anden kultur, hvor samfundsfag behandler de historiske og samfundsmæssige forhold, de musiske fag behandler den materielle kultur og religion og filosofi troslivet, ritualerne og symbolerne. • Arbejd med emnet shamanisme. Fortæl om og/eller lad eleverne læse om shamaner (angakok, druide, heksedoktor, medicinmand) i forskellige kulturer f.eks. indiansk, samisk, mongolsk og afrikansk. Inddel eleverne i grupper og lad hver gruppe på placher beskrive shamanen i en enkelt kultur, deres rekvisitter, teknikker og rolle i samfundet. • For at øge elevernes forståelse af symboler laves associationsøvelser: Nævn et ord f.eks. "træ" og skriv alle de ord op, som eleverne kommer til at tænke på. Forsøg at ordne dem i temaer og diskuter nogle af ordene og deres medfølgende associationer. • Hvis der på stedet findes repræsentanter for islam og jødedom inviteres disse til at komme og fortælle i klassen om deres traditioner, ritualer og tro. Lad på forhånd eleverne som gruppearbejde formulere og nedskrive spørgsmål til gæsten. • Fortæl om, vis billeder der omhandler liv (klædedragt, spiseregler, påbud/forbud), fester, ritualer og traditioner blandt muslimer og jøder. Der samtales om forskelle og ligheder og drages paralleller til kristendom og naturreligioner.

Andre religioner og livsanskuelser

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Lad eleverne gruppevis fremstille plancher, der behandler et enkelt tema i flere kulturer, f.eks. fødselsriter, bryllupsritualer eller lign. Og lad gruppen mundtligt beskrive forskelle og ligheder for klassen. • Ligheder og forskelle mellem egne og andres tro, traditioner og ritualer diskuteres. Læg mærke til elevernes forståelse af generelle træk. • Forsøg i en afsluttende diskussion at opstille fællestrekk ved shamaner i forskellige kulturer og diskuter, hvilke institutioner/ personer der i dag udfylder shamanernes roller. Læg mærke til, om eleverne kan udlede generelle træk ud fra eksempler. • Lad eleverne dramatisere en muslimsk og/ eller jødisk højtid. • Udarbejd skriftlige nøglespørgsmål til individuel besvarelse omhandlende de gennemgåede religioners syn på mennesker, samfund, tøj, mad mv. samt deres forskellige ritualer. Resultaterne, elevens forståelse og arbejdsindsats evalueres sammen med eleven. Besvarelsen opbevares i portfolio til senere evaluering i faget. 	<p>Til læreren:</p> <p>Anita Ganeri: Et nyt liv. Fødslen i verdens religioner (med lærervejledning), NNF, 1999; PI Fælles.</p> <p>Anita Ganeri: At blive voksen. Skelsår i verdens religioner; NNF, 1998; PI Fælles.</p> <p>Anita Ganeri: At blive gift. Ægteskaber i verdens religioner, NNF, 1999; PI Fælles.</p> <p>Anita Ganeri: Rejsens ende. Døden i verdens religioner, NNF, 1999; PI Fælles.</p> <p>Bøgerne af Anita Ganeri kan også anvendes som elevbøger.</p> <p>A.G. Guldager: Kristendommen, Alinea, 1999.</p> <p>Peter Green Sørensen: Livets milepæle i verdens religioner, lærervejledning; NNF, 1999; PI Info.</p> <p>Religionshåndbogen, GEC Gad, 1994; PI Info.</p> <p>Arild Hvidtfeldt: Politikens Religionsleksikon, Politikens Forlag, 1991.</p> <p>Politikens bog om myter, Politikens Forlag, 1996; PI Info.</p> <p>Håndbog over alverdens mytologier, Carlsen; PI Info.</p> <p>Verdens mytologier – en illustreret guide, red. Roy Willis, Munksgård/rosinante, 1994.</p> <p>Kirsten Borberg: Sort skinner solen, Dansk lærerforening, 1996 (myter).</p> <p>Om naturreligioner:</p> <p>Ånder og mennesker, Nationalmuseet, 1978 (shamanisme).</p> <p>Paul Doswell: Hekse og troldmænd, Flachs, 2001; PI Info. (shamaner i forskellige kulturer, amuletter, praktisk arbejde mm.).</p> <p>Sandy Shepherd: Myter og sagn fra hele verden, Gyldendals Bogklubber.</p> <p>Douglas Gifford: Krigere, guder og ånder fra central- og Sydamerikansk mytologi, Hernovs Forlag, 1993.</p> <p>Tao Sanders: Drager, guder og ånder fra kinesisk mytologi, Hernovs Forlag, 1994.</p> <p>Robert Ingpen & Molly Perham: Guder og Gudinder, Flachs, 1995.</p> <p>Poul Aage Fogde: Blackfootindianerne. Religion og kultur, NNF, 1992; PI Info.</p> <p>Benedicte Riis: Hvad indianerne i Nordamerika vidste, Folkeskolens Musiklærerforening, 1997; PI Info. (sagn, danse, musik, praktisk arbejde).</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
	<ul style="list-style-type: none">• Ved evt. studierejser forberedes besøg i en synagoge og en moske. Forbered besøget i undervisningen, så eleverne under besøget kan optræde med respekt for de regler, der gælder i synagoger og moskeer, og giv på forhånd eleverne til opgave at notere sig, på hvilke måder moskeen og synagogen adskiller sig fra og ligner de kirker, eleverne kender. Lad eleverne tegne fremmedartede genstande og symboler under besøget.• Opbyg en samling af genstande fra forskellige religioner (røgelse, amuletter, gudfigurer, bedetæppe mm.) og medbring relevante genstande, når der fortælles og samtales i klassen.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> Lad i grupper eleverne udarbejde en lille rapport med tegninger og fotos samt deres refleksioner fra besøget. 	<p>Michael Stotter: De nordamerikanske indianeres verden, Flachs, 2000; PI Info. (liv, kultur, ritualer, praktisk arbejde).</p> <p>Om Islam:</p> <p>F.M. Poulsen: Islam, bog/studiemappe, Alinea, 1999.</p> <p>Jens Jørgen Nygaard: Islams verden, Forum, 1987; PI Fælles</p> <p>Til eleven:</p> <p>Om naturreligioner og -folk:</p> <p>Paul Goble: Qimmip iluartuutitap tunissutaa, Kalaallit Nunaanni Naqiterisitsisarfik, 1981.</p> <p>Robin May: Eqqillit Amerikkap Avannaani, Atuakkiorfik; PI lagerliste.</p> <p>Robyn Holder: Australiami nunap inoqqaavi, Atuakkiorfik, 1992; PI lagerliste .</p> <p>Om Jødedom:</p> <p>F. M. Poulsen: Jødedommen, alinea, 1995.</p> <p>Jens Jørgen Nygaard: Jødedommens verden; Forum, 1987; PI Fælles. (meget billedstof).</p> <p>Påskeaften i et jødisk hjem, video; PI Fælles.</p> <p>Aron Skop: Jødedommen, Munksgaard, 1979.</p> <p>Om Islam:</p> <p>De små fagbøger: Peter Garde: Islam, Gyldendal Udd., 2001.</p> <p>Sue Penney: Islam, Flachs, 2001; PI Fælles.</p> <p>Om jødedom:</p> <p>Sue Penney: Jødedom, Flachs, 2001; PI Fælles.</p>

Filosofi og etik	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til forskellige filosofiske ideer og videnskabelige menneske- og livssyn, som de bl.a. kommer til udtryk i hverdagen • har indblik i og erfaring med at anvende sproget som forstands- og mytesprog • har videreudviklet evnen til at skelne mellem godt og ondt • har udviklet evne til at skelne mellem personlig moral og fælles etik • har videreudviklet en ansvarsbevidsthed med et lokalt, nationalt og globalt udsyn • har videreudviklet evnen til en selvstændig stillingtagen 	<p>Inden for filosofi må læreren sætte sig ind i litteratur om emner, der er relevante for mellemtrinnet og gennem fortælling og samtale – gerne i forbindelse med gennemgang af andre emner indenfor faget eller med udgangspunkt i en aktuel situation – formidle det til eleverne. Med udgangspunkt i forskellige fortællinger/ myter / eventyr/ medier og hændelser blandt eleverne samtales i plenum om væsentlige alderssvarende etiske problemstillinger som godt/ ondt, liv/ død, glæde/sorg, venskab/ mobning, mit/dit, fællesskab/ ensomhed, retfærdighed/ uretfærdighed, tro/ tvivl, jalousi mv. Der samtales om synet på disse emner i andre kulturer og til andre tider og drages paralleller til GT og NT. Undervisningen i etik kan ofte med fordel samarbejdes med undervisningen i personlig udvikling. Det er vigtigt, at samtalerne ikke bliver for personlige og aktuelle for de enkelte elever, så deres grænser overskrides.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fortæl om nogle vigtige græske tænkere, f.eks. Sokrates og Platon samt Archimedes og Pythagoras. Gør eleverne opmærksomme på forskellene mellem de to sidstnævntes beskrivelse af verden vha. tal og formler og myters og religioners verdensbeskrivelse vha. symboler. • Med udgangspunkt i elevernes undren og spørgsmål, aktuelle begivenheder, læst stof i andre fag eller gennemgang af forskellige emner i religion og filosofi diskuteres åbent væsentlige spørgsmål som: Hvad sker der, når man dør ? Hvad er et godt liv ? Hvorfor er der krig ? Hvorfor er der nød? osv. • Inddel eleverne i 4 grupper og lad en gruppe interviewe jævnaldrende, en anden unge mennesker, en tredje midaldrende og en fjerde ældre personer om, hvad de synes et godt liv er. Lad de fire grupper fremlægge for klassen og diskuter på baggrunde heraf forskelle og ligheder i holdninger mellem de fire aldersgrupper. • Tal med eleverne om rettigheder og pligter generelt. Lad i grupper eleverne opstille en liste over, hvilke rettigheder og pligter, de mener, bør gælde for dem og deres jævnaldrende. Ophæng listerne i lokalet, lad hver elev sætte et mærke ved hhv. fem rettigheder og pligter, som de synes er vigtige. Der opstilles en liste i prioriteret rækkefølge over de ti rettigheder og pligter, der har fået flest stemmer. Herefter fortælleres om konventionerne om menneskerettigheder og børns rettigheder. Eleverne læser om børns rettigheder, og som klassediskussion sammenholdes denne med klassens liste over pligter og rettigheder. Forløbet kan evt. gennemføres tværfagligt med samfundsfag. • I forbindelse med samtale om ansvar og fællesskab opstilles regler for ”den gode samtale” i klassen (ikke afbryde, ikke bare kritisere osv.) Med reglerne som baggrund vurderes klip fra tv-udsendelser med samtaler, og det diskuteres, om de medvirkende overholder disse regler. Hæng reglerne op i klassen og hav opmærksomhed på dem fremover.

Filosofi og etik	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Opstil to kolonner med talrækken fra 1-10 og bed eleverne gøre rede for tallenes betydning i henholdsvis matematik (logosprog) og i myter (symbolsprog). • Læg mærke til elevernes engagement i diskussionerne og om disse leder til eftertanke og refleksion hos eleven. • Lad eleverne skrive et essay om ”det gode liv”. Læg mærke til om essayet er udtryk for refleksion og holdninger. • Bed eleverne om at diskutere sammenhængen mellem den kristne tro og konventionen om børns rettigheder. Læg mærke til, om de kan argumentere ud fra et kristent menneskesyn. 	<p>Til læreren:</p> <p>Politikens Filosofileksikon, Politikens Forlag, 1983.</p> <p>Per Jespersen: Filosofi med børn, Kroghs Forlag, 1988.</p> <p>Du og jeg, video om filosofi med børn; PI Fælles.</p> <p>Jokob Hohwy: Filosofihistorie for begyndere, Det lille Forlag, 1994.</p> <p>Johannes Møllehave: Sokrates fra Athen, Sesam 1993.</p> <p>Jostein Gaarder: Sofies verden, Høst, 1995 (grl. udgave er under produktion).</p> <p>Klaus Georg Hansen: Verdensopfattelser, OP-forlag, 1995.</p> <p>Klaus Georg Hansen: Menneskebilleder, Op-forlag, 1996.</p> <p>www.julen.net/aw (hjemmesider vedr. oldtid).</p> <p>Knud Munksgaard: Hvad kommer det mig ved?, grundbog, lærervejledning, NNF, 1993.</p> <p>Undervisning mod vold - et par på kassen, emnekaske, Undervisningsministeriet, 1995; PI Fælles.</p> <p>Kort og godt, værdispil, grl. og da. version, findes på alle skoler.</p> <p>Gult kort til Ebbe, video om brug af ”Kort og godt” (findes på alle skoler).</p> <p>Dialogspil, grl. og da. version, findes på alle skoler</p> <p>Lions Quest: Med unge for livskvalitet; PI Info. (må kun anvendes efter gennemgået kursus).</p> <p>Per Bøge, Jes Dige: Når hjertet gør ondt, Kræftens Bekæmpelse; PI Info.</p> <p>Jens Laigaard: Talmagi, Borgen, 1997.</p> <p>Naturvidenskabens Hvem Hvad Hvor, Politikens Forlag, 1994</p> <p>Ann-Jeanette Campbell og Ronald Rood: Vor fantastiske jord, Hernov, 1997.</p> <p>Innuttaasut pisinnaatitaaffii, Atuakkiorfik, 1990; PI Fælles.</p> <p>Landsted m.fl.: Drøm og virkelighed om barnets rettigheder, Udenrigsministeriet/ Danida, 1996; (lærervejledning og elevbog); PI Fælles.</p> <p>Egnede fortællinger til etiske samtaler:</p> <p>Janne Lundstrøm: Regnbuens fange - 50 dilemmeeventyr fra Afrika, Dansklærerforeningen, 1992.</p> <p>Janne Lundstrøm: Neriusaamut pisarititoq, Atuakkiorfik Ilinnisiorfik, 1996; PI.</p> <p>Sådan har jeg selv hørt det – historier fra Burkina Faso, Dansklærerforeningen, 1997.</p> <p>Antoine de Saint-Exupéry: Den lille prins, Lindhardt og Ringhof; PI Fælles.</p> <p>Antoine de Saint-Exupery: Kungissaaaraq, video; PI Fælles.</p> <p>Til eleven:</p> <p>Astrid Lindgren: Piiasup pania Ronja, Atuakkiorfik, 1994; Nerisassat nammineq pisisinnaallugit/ Man kan selv fange mad, Foreningen Grønlandske Børn, 1999.</p> <p>Regine Grønvold Benjaminsen: Takornartaq susoruna ?, Atuakkiorfik, 1995; PI.</p> <p>Johanne Petrusen: Meeqqat aamma FN/ Børnene og FN, Atuakkiorfik, 2001; (findes på alle skoler).</p> <p>Nicola Morgan: Det gamle Grækenland, Flachs, 2000; (om Sokrates, Pythagoras mm.)</p>

Æstetik	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • har indblik i religioners og andre livsanskuelsers betydning for kunstnerisk og kreativ udfoldelse • har arbejdet kreativt med den religiøse dimension i billeder, musik, sang, drama og drømme 	<p>Emnet æstetik kan med fordel inddrages som en yderligere dimension i arbejdet med fagets øvrige emner, ligesom det med fordel kan behandles i sammenhæng med undervisningen i kunst og design, sang, musik, drama og bevægelse. Kunstneriske indtryk og udtryk kan bruges til at lukke op for fantasi, følelser, kreativitet og andet underbevidst og dermed til den æstetiske erkendelse og sansemæssige forståelse. Det er derfor en god ide så ofte som muligt at illustrere emner med musik (både instrumentelt og med stemmeledsagelse) og med billeder og at lade eleverne udtrykke deres forståelse eller opfattelse gennem billeder, musik og kropslige udtryk. Eleverne bør stifte bekendtskab med musik både til hverdag, fest og til kultisk/religiøs brug.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lad ofte eleverne se og samtale om billeder og andre kunstværker. Tal om hvilket indtryk værket gør, hvilken stemning eller følelse det giver, hvad ophavsmanden har forsøgt at udtrykke, brug af farver, symboler og motiver. Ikoner, Aka Høeghs kirkekunst og Hans Lyn- ges billeder er egnede temaer at beskæftige sig med. • Lad på skift eleverne medbringe ugens billede (plakat, billede fra ugeblad el.lign.), lad det hænge et iøjnefaldende sted hele ugen og lad derefter eleverne diskutere billedet, hvorfor valgte eleven netop det billede, hvad får de øvrige elever ud af det, opfatter de det forskel- ligt. • Lad lejlighedsvist eleverne gennem f.eks. en uge gå på jagt efter et billede, de synes illustrer et givent emne, f.eks. fællesskab, ensomhed, sorg mv. Bed eleverne begrunde deres valg af billede. Hæng billederne eller kopier heraf op i klassen til betragtning og senere diskus- sion af ”kvalitet”. • Lav i samarbejde med matematik og kunst et tværfagligt forløb om æstetik og matematik, hvor eleverne arbejder med ”det gyldne snit” i malerkunst og ”den guddommelige brøk”. <ul style="list-style-type: none"> • Spil ved passende lejligheder kortere musikstykker for eleverne og samtale om hvilke følel- ser og stemninger musikken frembringer. • Når eleverne er beskæftigede med at tegne eller male til fagets øvrige emner spilles i bag- grunden dæmpet musik der evt. kan understøtte de stemninger og følelser, der søges givet udtryk for. • I samarbejde med engelsk og musik arbejdes der med negro spirituals og gospel-musik, f.eks. ”Go down, Moses”, ”Joshua Fit the Battle of Jericho”, ”His Hand in Mine”. Lad ele- verne arbejde med teksten i engelsk og øve sangene og evt. akkompagnement i musik. Tal med eleverne om tolkning af teksterne og de følelser og indtryk det giver at lytte til/ synge/ spille sangene. • Som ovenfor beskrevet arbejdes med nyere rytmisk musik af egnet indhold, f.eks. Beatles: ”Let it be”, John Lennon: ”Imagine”, George Harrison: ”My Sweet Lord”. • I samarbejde med grønlandsk og musik arbejdes på samme måde med nyere grønlandsk musik af egnet indhold, f.eks. Rasmus Lyberth, Sume, Ole Kristiansen eller aktuelle hits. Sammenlign nyere tekstforfatteres brug af billeder og symboler med billeder og symboler fra andre religioner, især kristendom. <p>Når der samtales om elevernes drømme er det vigtigt, at læreren blot lytter til dem og evt. spørger neutralt og objektivt; der bør ikke foretages nogen som helst form for ”drømmetyd- ning”. Eleven kan derimod evt. tegne sin drøm og komme med forslag til en forståelse. Ved samtale om drømme sammenlignes med de drømme, som optræder i forskellige religioner, især den kristne, samt om lægevidenskabens og psykologiens syn på drømmes funktion, og om hvorfor drømme har optaget mennesker til alle tider.</p>

Æstetik	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Lad eleverne fremstille billeder/ collager, der illustrerer en given stemning, følelse eller et tema. I samtale om billedet læg mærke til elevens begrundelser for valg af farve, motiv mm. samt elevens kriterier for vurdering af eget værk. • Læg vægt på elevens begrundelser for valg af billede samt elevens kriterier for vurdering af andres produkter. Læg mærke til elevens vurdering af et evt. ændret syn siden yngstetrinnet. • Læg mærke til elevernes argumenter og kriterier for kvalitet. • Lad eleverne fortælle om deres oplevelse af det gyldne snit og den guddommelige brøk i billeder og natur. • Opfordr eleverne til at medbringe musik, som de synes udtrykker en given stemning og lyt til deres argumenter for valget. • Lad eleverne lave en religiøs sang/salme. • Læg mærke til elevernes argumenter for at en given sangtekst har eller ikke har religiøst indhold. 	<p>Til læreren: Vibeke Wegener: Veje ind i billedet, Dansk lærerforening, 2001.</p> <p>Cederstrøm, Møller, Rydahl: Den religiøse dimension i kunsten; NNF, 1998; PI Info.</p> <p>Knud Munksgaard: Året og tiden, elevens bog/ lærerens bog, NNF, 1998; PI Info.</p> <p>Inngernerup pissaanera/ Lysets maler; PI (video om Hans Lyng).</p> <p>I Akas verden; PI (video om Aka Høegh).</p> <p>Bodil Kaalund: Kalaallit Eqqumiitsuliaat, Politikens Forlag; PI Info.</p> <p>Bodil Kaalund: Qaamarnup qalipaasua, Katuaq/ Atuakkiorfik 1997; PI Info. Bent Faurby: Dine drømme, Gyldendal, 1994.</p> <p>Om ”det gyldne snit” og ”den guddommelige brøk”: Børge Rasmussen: den guddommelige brøk, Forlaget Matematik, 1987.</p> <p>Børge Rasmussen: Tårnsneglens hemmelighed, Forlaget Matematik.</p> <p>Tegn et tal, video; PI Fælles.</p> <p>Killeqarfeqarani matematikki/matematik over alle grænser, Danmarks Matematiklærerforening; PI Fælles.</p> <p>Ole Villadsen: Vi arbejder med billeder, Gyldendal, 1989. Billedsproget 1, Dansk lærerforening; PI.</p> <p>Der findes megen og forskelligartet musik fra mange genrer, både klassisk og moderne, der kan anvendes. Instrumentalmusik eller sange på andre sprog er ofte velegnet, hvis man vil koncentrere sig om stemninger og følelser, da eleverne her lettere kan koncentrere sig om stemningen og ikke teksten.</p>

